

על "הו!" 2

גיליונו הראשון של כתב העת "הו!" עורר תגובות ערות ורכות והגיע לקהל קוראים רחב עד להפתיע. אך דומה שבששת החודשים שחלפו מאז הופעתו, הספיקו להיווצר סביבו כמה תפיסות לא מדויקות, כמה הנחות שאינן עומדות בהכרח במבחן המציאות. גיליונו השני של "הו!" הוא אולי ההזדמנות הנאותה לנסות ולהעמיד דברים על דיוקם, ולהבהיר כמה מן הקווים המנחים אותנו בעריכת כתב העת.

הנחה מספר 1: "הו!" הוא כתב עת לשירה.

מרבית ההתייחסויות לגיליון הראשון של "הו!" התמקדו בראש וראשונה בשירה. קורא שלא נתקל בגיליון עצמו, עלול לסבור בטעות כי רק שירים מתפרסמים ב"הו!". אמת, השירה תופסת מקום חשוב בכתב העת – הן ביצירות מקור והן ביצירות מתורגמות – ומבחינות מסוימות היא אף עומדת במרכזו. אחת המטרות העיקריות שנטלנו על עצמנו היא להשיב לשירה את מקומה המרכזי בתרבות העברית – מקום שאבד לה, כמדומה, בעשרות השנים האחרונות. אך יותר ממחציתו של כל גיליון מוקדשת ליצירות שאינן שיריות, ואנחנו רואים חשיבות רבה בעצם העמדתם של ז'אנרים ספרותיים שונים זה לצד זה. בגיליון הנוכחי מתפרסמים, נוסף על היצירות השיריות, גם ארבעה סיפורים קצרים (מאת רועי חן ובני מר, שפירסמו מיצירותיהם גם בגיליון הקודם, ומאת אנה עדי – סופרת ישראלית ילידת מוסקבה, שזהו לה פרסום ראשון); פרק מתוך נובלה מאת אורי הולנדר; שני קטעי פרוזה קצרים מאת אמוץ גלעדי; ופרק (בתרגומו של ערן שועלי) על חייה של הפיראטית מרי ריד, מאת קפטן ג'ונסון המסתורי – הלוא הוא, ככל הנראה, הסופר דניאל דפו. זאת ועוד, גם הפעם אנו מקדישים מקום נרחב במיוחד לז'אנר היפה והנשכח מעט של המסה, ז'אנר שמיוצג בשלוש יצירות שונות: "פושטי המדים", מסה פרוגרמטית רחבת יריעה מאת ר'ניאל נץ, שבה הוא מבקש להתחקות אחר מאפייניה של שירת "החרו החדש"; "ישראלית שפה יפה", מסה פרי עטו של הבלשן גלעד צוקרמן, הפורשת תפיסה לשונית פרובוקטיבית – אך מאלפת בזכות ניסוחה הנרתע מכל עגה אקדמית, ועם זאת מעוגנת היטב מבחינה מחקרית – שלפיה העברית המודרנית אינה אלא מיתוס, וכי נכון יותר לדבר

על שפה "ישראלית"; וכן "סוגה בשושנים", מסה מאת רונן סוניס המתפרסמת במסגרת המדור הצורני החותם את הגיליון, ועוסקת בכמה היבטים תרבותיים והיסטוריים של צורת הסונטה בעבר ובהווה. אולי לא למותר לציין כי המסות המתפרסמות ב"הו!" אינן מבטאות איזו "עמדת מערכת": כל אחת מהן נבחנת, כמושכל ראשון, ביפי כתיבה ובעניין הספרותי הגלום בה.

הנחה מספר 2: "הו!" הוא חבורה ספרותית.

בחלק גדול מן המאמרים והביקורות שנכתבו על הגיליון הראשון, שָׁבַח ועלתה ההתייחסות ל"הו!" כאל כתב עת המייצג חבורה ספרותית מובחנת. למיטב שיפוטנו, זוהי תפיסה שגויה בתכלית. ב"הו!" מתפרסמות יצירות של אנשים שלעתים קרובות אין ביניהם שום קשר אישי, סופרים ומשוררים שחיים במקומות שונים, בני גילים שונים ובעלי רגישויות אסתטיות שונות. אלה הם כותבים הטרוגניים באופן ברור, שאין להם שום סגנון כתיבה משותף, וכל פואטיקה אחידה היא מהם והלאה. הקשר היחיד בין כל הכותבים הוא, בפשטות, העובדה שיצירותיהם מתפרסמות מעל דפי כתב העת. אם נבקש בכל זאת לנסות ולשרטט מכנה משותף כלשהו בין רוב משתתפי "הו!" (אך בוודאי לא כולם), אפשר שנכון יהיה לדבר – לפחות בכל הכרוך בַּשִּׁירָה המתפרסמת בכתב העת – על זיקה עקרונית למודרניזם השירי האירופי-קונטיננטלי (ולא רק למודרניזם האנגלוסקסי הספציפי, שחבורת "לקראת" ייבאה לתרבות העברית בשנות החמישים), ולציין את העובדה שרבים מהכותבים שמים דגש מיוחד על צדה הטכני, האומנותי, של היצירה, ולפיכך הם מתאפיינים במה שניתן אולי להגדירו כרגישות קלסיציסטית. אך זהו מכנה משותף כוללני מאוד, שניתן להחילו – כפי שמוכיחות היצירות עצמן – על סוגי כתיבה רבים ומגוונים. עם זאת, בין אחדים מהמשוררים המפרסמים את יצירתם ב"הו!" קיימת זיקה אסתטית מובהקת יותר: אלה הם המשוררים הנמנים עם האסכולה, שרויאל נץ מגדיר במסה "פושטי המדים" המתפרסמת מעל דפים אלה, כתנועת החרוז החדש. אך גם בין יצירותיהם של משוררים אלה רב השוני מהדמיון, וודאי שאין ביניהם שום קשר בעל אופי "חבורתי".

ככלל כתב עת ספרותי, גם ב"הו!" ישנם כותבים העתידים להשתתף בו באופן קבוע. אלה הם היוצרים המזוהים עם כתב העת, ולהם הוא חב חלק גדול מצביונו הייחודי. אך בכל גיליון אנחנו מבקשים להציג גם "פנים חדשות"

ולהרחיב את מעגל המשתתפים. זוהי תכליתו העיקרית של "הו!": להעמיד דור חדש של יוצרים על מרכז הבמה של הספרות העברית. בגיליון הנוכחי כלולות יצירות של שישה כותבים שלא פירסמו קודם לכן ב"הו!", ואנחנו מקווים להמשיך בדרך זו גם בגיליונות הבאים.

הנחה מספר 3: "הו!" הוא כתב עת לשירה בחרוז ובמשקל.

די בהצצה חטופה בשירים המתפרסמים בשני גיליונות "הו!" הראשונים כדי להיווכח כי אין למיתוס הזה על מה שיסמוך. ב"הו!" מתפרסמת שירה בחרוז ובמשקל כשם שמתפרסמת בו שירה בחרוז חופשי ובכל נוסח שירי אחר. אנחנו דוגלים בפלורליזם פואטי, ואין לנו שום כוונה להחליף את הדיקטאט השירי של החרוז החופשי, המושל בכיפת היצירה הישראלית בעשורים האחרונים, בדיקטאט שירי אחר. אמת המידה לפרסום שיר ב"הו!" היא עצם טיבו כשיר, ולא נתונים צורניים משום סוג. עם זאת, אנחנו מודעים לרישול הצורני הקיצוני שהולידה התקבעותו של החרוז החופשי כנוסח כתיבה "תקין" יחיד, ומבקשים להשיב לשירה את היסוד האומנותי שממנו התקפחה עקב כך. אנו שואפים לכך שהשירים המתפרסמים ב"הו!" יעידו על שליטה מרבית של כותביהם בכלים היצירתיים שלהם – ותהא הקונוונציה הצורנית שבה יבחרו אשר תהא. אַל לו, למשורר הכותב כיום בעברית, לבחור בחרוז החופשי רק מפני שזה הנוסח ה"משתלם" יותר מבחינת סיכויי ההתקבלות של הכותב בקרב הממסד הספרותי השמרן, או רק מפני ש"כך כותבים היום". לשום נוסח מסוים של כתיבה אין בעינינו יתרון מובנה, אך ראוי שכל משורר יהיה קודם כול בעל מלאכה מיומן, היכול לבחור בנוסח שבו הוא כותב מתוך שפע אפשרויות אמתיות – ולא מתוך קוצר יד.

בגיליון הנוכחי מתפרסמים שירים הכתובים בחרוז חופשי (בין השאר, מחזור השירים של אורי הולנדר, מסאי ומבקר המפרסם כאן – לראשונה – מחזור שירים פרי עטו); שיר בחרוז "לבן" ("חדרים על הים" מאת רוברט וייטהיל, משורר עברי-אמריקני תושב מרילנד, המביא לשירה העברית קול ייחודי ומפתיע, קול מתעתע כמעט בשל הזרות הבלתי ישראלית בעליל שלו, ובכל זאת – עברי עד אחרון עיצוריו); פואמה היסטורית – ז'אנר עתיק ש"נשמט" מן היצירה העברית זה שנים ארוכות מדי ("מסעו של מְגֶלֶן" מאת משה סקאל); שירים בסגנון "מעורב" (כגון שיריה של אפרת מישורי, וכן "סוכת השירה", יצירה פוליפונית מאת פיוטר [פֶּטִיה] פֶּתָאח, משורר ישראלי

צעיר שפירסם עד כה יצירות ברוסית, וזהו לו פרסום ראשון כמשורר עברי; אך כבר בשיר ארוך זה – שאולי מזכיר במשהו, בעברית החצופה והמשתלחת שלו, את שירתו המאוחרת של אבות ישורון – ניכר שפתאח מְעָרָה דם חדש, דם בראשיתי ומסעיר, ובעיקר לא מובן מאליו, אל עורקי היצירה הישראלית); ולבסוף, יצירות הכתובות במשקלים שונים ובסוגי חריזה מגוונים מאת משוררים השייכים, איש איש בדרכו הנבדלת, לזרם "החרוז החדש".

את הגיליון פותח מחזור שירים מאת סיון בסקין. בסקין מפרסמת בגיליון זה גם תרגום שירה ראשון פרי עטה, לשיר "החובלים" של המודרניסט הרוסי ניקולאי גומילוב. בגיליון השלישי של "הו!" יעמדו תרגומיה של בסקין במרכז המדור הנושאי, שייחד ליצירות של המשוררת הרוסייה מרינה צוואטייבה וליצירות שנכתבו עליה ובעקבותיה.

הנחה מספר 4: הסונטה היא הצורה השירית האופיינית ל"הו!".

בגיליון הראשון של "הו!" התפרסמו לא פחות משישים סונטות, מרביתן בתרגום ומיעוטן במקור. זהו מספר גדול לכל הדעות, שעורר ביקורת מובנת מצד רבים, אך לטעמנו יש בו משום הישג מבחינת המשמעות העקרונית שלו בהקשרה של השירה הישראלית העכשווית. אף על פי כן, אין משמעות הדבר שאנחנו מבקשים לבסס דווקא את הסונטה כצורה השירית האופיינית לכתב העת. ריבוי הסונטות בגיליונות הראשונים נובע בעיקרו מן העובדה הטכנית, שבחרנו לייחד בשניהם את המדור הצורני – מדור החותם כל אחד מגיליונות "הו!" ומתמקד בכל פעם בצורה או בקונוונציה פואטית מסוימת – לצורה שירית אוניברסלית זו. בגיליון הראשון הצגנו את הצורה באמצעות "סונטות על סונטות", ואילו הפעם החלטנו להקדיש את המדור לאנתולוגיה קטנה של תרגומי סונטות קלסיות. בפתח המדור: "הרהורים לא אקדמיים" על צורת הסונטה, ובתוכם לקט של תרגומי סונטות אנגליות, אמריקניות וצרפתיות מתקופות שונות. אחריהם: "שישה רגעים בתולדות הסונטה הצרפתית", למן המאה השש-עשרה ועד ימינו אלה. ולבסוף: עשר מתוך סונטות "מסע ההרפתקה" של י"ו אודן, מן המובהקים שביוצרים הקלאסיציסטיים בשירה המודרנית, בתרגומו של רונן סוניס. בגיליונו השלישי של "הו!" יוקדש המדור הצורני לשירים, במקור ובתרגום, הכתובים על פי קונוונציות מורכבות – חלקן "מומצאות" וחלקן "מחודשות" – מבית מדרשם של אנשי חבורת "אוליפו" בראשות ז'ורז' פֶּרֶק, רֶמוֹן קֶנֶו, איטלו קלווינו וז'אק

רובו. בעתיד אנו מקווים להרחיב את הדיבור על צורות וקונוונציות שונות ומגוונות, וביניהן בלדות, מרובעים, טורי טרצה רימה, שירי תמונה (קליגרמות) וכיוצא באלה.

הנחה מספר 5: "הו!" הוא כתב עת אפוליטי.

"הו!" אינו כתב עת מגויס, אך יש לו אג'נדה פוליטית-תרבותית מובהקת. בוודאי, חלק מן היוצרים המפרסמים מעל דפיו הם בעלי מחויבות פוליטית ברורה – הן בהקשרו של הסכסוך הישראלי-פלסטיני והן במאבק נגד הקפיטליזם הדורסני ונגד שנאת השונה הכרוכה בעקביו. אך ככתב עת, "הו!" אינו נושא את דגל היצירה המגויסת. אף על פי כן, שני הגיליונות הראשונים של כתב העת נפתחים ביצירות שהן פוליטיות באורח חדר-משמעי: הפרק מן המחזה "צדיק נעזב" מאת מאיה ערד והשיר "וריאציות" מאת סיון בסקין. באופן כללי יותר, הפוליטיות של "הו!" מתבטאת בבחירה לשים את הדגש על יצירה עברית שאינה שואבת בהכרח את חומריה מהכאן והעכשיו הישראליים – וזאת לא כאסקפיזם או כפניית עורף, אלא כחלק ממגמה תרבותית המעלה על נס את הקוסמופוליטיות ואת הדימוי-מקומי. אנחנו מאמינים כי ההיפתחות האמיתית לתרבות העולמית – ולא העתקה חיוורת של ההגמוניה התרבותית האמריקנית, ולא התרפקות על יצירה המשקפת איזו "ישראליאנה" מתבדלת – היא האקט הרלוונטי ביותר ועתיר ההבטחות ביותר מבחינת התרבות הישראלית כיום. סיפור עברי, שעלילתו מתרחשת מחוץ לגבולות ישראל או מחוץ להווה הישראלי, אינו "רלוונטי" פחות מסיפור המתרחש בפלורנסין או בקיבוץ בגליל, ממש כשם ששיר עברי השואב את השראתו התמטית או הצורנית מיצירות זרות, או מתייחס באופן זה או אחר לקונוונציות קלאסיות, אינו "אנכרוניסטי" יותר משיר הנשען על ההווה הישראלית לברכה. ברור כי כל יצירה טובה צריכה להישפט לגופה, וכי לא ניתן לקבוע מסמרות בעניינים כאלה. ואכן, כל יצירה שתשלח ל"הו!" תיבחן לפי טיבה, ולא על סמך האוריינטציה התרבותית שלה. אך כמגמה תרבותית עקרונית, זוהי דרכו של "הו!". זאת הסיבה לכך שאנו מקצים מקום נרחב מאוד ליצירות בתרגום, ומקפידים מאוד על היותם של תרגומים אלה יצירות לכל דבר בעברית. זאת גם הסיבה לכך שבגיליון הנוכחי בחרנו לייחד את המדור הנושאי למבחר קטן של יצירות העוסקות ביורדי ים ובמגלי ארצות: סמל למרחב הקוסמופוליטי המובהק ומטפורת על-זמנית לתיווך ולמגע בין תרבויות.

* * *

הגיליון השלישי של "הו!" יראה אור בדצמבר 2005. תודתנו נתונה לכותבים הרבים ששלחו לנו כתבי יד, וכן לקוראים ששלחו לנו תגובות והערות על הגיליון הראשון. כתובתנו: "הו!", כתב עת לספרות, ת"ד 3040, תל אביב, מיקוד 61032, וכן ho_poetry@yahoo.com. אנו מבקשים להודות גם לכל העושים במלאכת הכנת הגיליון, ובראש וראשונה לשרי גוטמן, מו"לית "אחוות בית", ולחנן אלשטיין, שעמל על הפקת כתב העת.

ד"מ